

SECȚIUNEA VII / Panel VII:
ACȚIUNI DE VALORIFICARE A PATRIMONIULUI
CULTURAL MATERIAL ȘI IMATERIAL /
ACTIONS FOR THE VALORIZATION OF MATERIAL
AND INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

COLINDATUL ÎN SATELE
DIN LUNCA PRUTULUI DE JOS ȘI COTUL DUNĂRII

Valentin CHIPER,

master în istorie,

*Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău,
conducătorul ansamblului etnofolcloric „Moștenitorii”, Chișinău, Republica Moldova
chiper_md@yahoo.com*

Summary

The caroling in the south of Bessarabia, in the lower course of the Prut, the Danube and the Black Sea has been preserved in its old archaic forms, varied and very rich. In this ethnographic area we will find a great variety of carols such as: the carol of the house, of the baby, of the lad, of the girl, of the young, of the engaged, of the widow, of the priest, of the hunter, of the fisherman, of the dead, the carol of the falcon, the carol of the vine, at the vineyards of the Greeks, the breath of the sea, of the star, etc. All these carols are of great artistic value. From the perspective of protecting the intangible cultural heritage, this cultural area is of prime importance both for the Romanian culture, as a whole, and for the European one.

Keywords: *carol, men's fog, cultural area, ethnographic area, protection.*

Colindatul în sudul Basarabiei, în cursul de jos al Prutului, Dunării și la Marea Neagră s-a păstrat în formele lui vechi arhaice, variat și foarte bogat. În această zonă etnografică vom întâlni forme tradiționale de organizare a cetelor de bărbați, de alegere a cămărașului, vâlarului, hasnagiului, vătafului (căpitanului de ceată), vom întâlni sate unde repertoriul de colinde cuprinde de la 20-30 piese. Există o varietate mare de colinde: colindul de casă, de prunc, de flăcău, de fată, de tineri, de logodiți, de văduvă, de

preot, de vânător, de pescar, de mort, colindul șoimul, colindul viței de vie, la viile grecilor, suflul mării, de stea etc. Folcloristul Ovidiu Bârlea spunea referitor la valoarea colindelor conservate în sudul Basarabiei că, din perspectiva protejării patrimoniului cultural imaterial, această arie culturală este de primă importanță atât pentru cultura românească, în ansamblu, cât și pentru cea europeană. Toate aceste colinde sunt de o valoare artistică deosebită.

În zona analizată sunt localități care practică colindatul pe stil Nou ca: Alexandru Ioan Cuza, Cășlița-Prut, Giurgiulești, Slobozia Mare, Gavanoasa, raionul Cahul și Cartal, Frecăței, raionul Reni, precum și localități care sărbătoresc Crăciunul pe stil Vechi ca: Văleni, Brânza, Colibași, Vadu lui Isac etc.

În perioada colindelor, flăcăii arendau o casă mare, spațioasă, care era numită „Casa Cetei de flăcăi” sau „Hurdughie”. Aici era ales căpitanul de ceată, tot aici se împărțea satul, se răscumpăra pe bani de la Primarul satului, partea de sat care urma să fie colindată. Tot în Hurdughie avea loc și împărțitul lăutarilor în cete. În funcție de cât de mare era localitatea, se organizau de la două la patru cete. Flăcăii se adunau în această casă cu două, trei săptămâni înainte de Crăciun, unde învățau colindele de la un Cămăraș mai în etate, confecționau recuzita de ritual, toiagul, masca Moșului și a Babei din blană de iepure sau capră, toiagul din papură sau lemn de tufă, pregăteau tălăncile etc. Moșul în ceată juca rol de îndrumător de ceată pe tot parcursul serii (colindatului).

Cetele de flăcăi colindă de obicei în noaptea din Ajunul Crăciunului, colindă numai bărbații, fetele nu colindă, de dimineață până se întunecă afară umblă copiii mici cu Bolindețul, cu Chiti-miti sau cu Steaua.

„Bolindeț, Bolindeț,
Dați bomboane-n coșuleț,
Cozonaci și roșcove
Ca să șadă cloștile,
Colindeț, Bolindeț,
Dați bomboane-n coșuleț!”

(s. Cășlița-Prut, Cahul).

De cum înserează, se pornesc Cetele Mari de flăcăi. Fiecare ceată este compusă din 10-15 persoane. În satele Colibași, Alexandru Ioan Cuza, Cahul și Cartal, Satul Nou, Barta, Reni, cetele sunt conduse de Moși și Babe

mascați (simbolul morții și a învierii timpului), de aici și denumirea de Ceata Moșului. Ca și în ceata de Căluș, aceste personaje mascate fac șotii, ung gazdele cu funingine, veselesc lumea fiind încurajați de melodii ritmate interpretate cu iscusință de lăutarii locului. Lăutarii interpretează melodiile la fluier, trompetă, clarinet, caval, dobă, armonică, aceste melodii sunt numite „Săltărețe” și se joacă în casa unde stă o Fată Mare.

Ceata de colindători își face apariția la casa gospodarului cu un colind de gazdă:

„Scoală, scoală, Domn Bun Scoală,
Și-ți aprinde-o lumânări,
Și-ți fă focul cel mai mari,
Și-ți umpli de-o vadră rasă,
Și ți-o pune sus pî masă,
Că știa-i câți ți-or veniră,
June-și buni colindători,
Șă-ți colinde hir, cu hir...”¹

După ce colindă, ceata era invitată în casă, gospodarul pune vadră cu vin pe masă și cerea la comandă, colind de prunc, de fată mare, de flăcău, de logodiți, de mort, de preot, de pescar etc. Ceata trebuia să le știe pe toate, altfel era dată afară din casă, aceasta se numea (descolindat), se întâmpla rar de tot ca ceata să nu cunoască colindele. Colindătorii erau răsplătiți cu un colac, bani, fetele le puneau la piept flăcăilor dragi, verișorilor batiste brodate, flori din ceară la căciuli. Iar de Paști, flăcării ce au primit batiste brodate erau datori să dea fetele în leagăn (s. Slobozia Mare, Cășlița-Prut, Giurgiu-lești, Cahul și s. Anadol, Frecăței, Barta, Satul Nou, Reni).

Acest obicei îl întâlnim doar în sudul Basarabiei, ne confirmă O. Constantinescu și I. Stoian. Colacii strânși de colindători sunt cumpărați de ultima gazdă cu Fată Mare, iar cu banii strânși de flăcăi se organiza o masă, se făcea horă trei zile, se plătea Baba și Moșul din ceată, o parte se dădea la biserică.

Un rol aparte în tradiția colindatului din Lunca Prutului îl juca și colindatul flăcăului mort peste hotarele satului (în război, transhumanță), acest colind se chema „Colind de mort”.

¹ Inf. Ghiță Mării, n. 1921, s. Cășlița-Prut, Cahul, înregistrat de V. Chiper, 1992.

„Leruilio,
 pe Drumul cel Mare,
 Mai pe lângă drumu,
 Leruilio,
 se trec, se petrec,
 Suluri de voinici, pe cai povârniți,
 Leruilio,
 mai pe lângă drum,
 De-o maică bătrână,
 Leruilio,
 cu drugă de lână,
 Cu firu de sân,
 Leruilio,
 din drugă-ndrugând,
 De fiu întrebând,
 Leruilio,
 n-ați văzut pe-al meu,
 Pe Ion a-l meu....”²

În satele Giurgiulești și Cartal, Reni, vom întâlni un colind foarte vechi, colindul „La butuc de viță-n vie”. În acest colind se vorbește despre darurile ce se făceau între oameni la calendele lui ianuarie sau imaginea izvorului celor trei râuri – de apă, de vin și de mir, care își au începutul în butucul viței de vie.

„La butuc de viță-n vie,
 Maria, dalbă fată frumoasă,
 Curge-un vin mai roșioru,
 Maria, dalbă fată frumoasă,
 La mijloc de viță-n vie,
 Curge-un vin mai gălbioru”³.

Un colind foarte răspândit în sudul Basarabiei este colindul „Cerbul”, colind de vânătoare ce ne duce în timpuri străvechi cu oameni viteji, ce își dobândeau hrana cu greu, acest colind este o adevărată epopee vânătorească:

„Ai, Leruilio, din deal, din vale,
 Coboară, coboară,
 Ai, Leruilio, dar cine coboară ?

² Inf. Costache Mării, n. 1931, s. Cășlița-Prut, Cahul.

³ Inf. Tudorciu Haheu, n. 1916, s. Giurgiulești, Cahul.

Ai, Leruilio, cerbu-n strestioară,
Dar unde coboară?
Ai, Leruilio, în cele lunci adânci,
Ai, Leruilio, unde apa cură,
Pietrele răsună,
Ai, Leruilio, în văi adânci detună..."⁴

Un obicei străvechi legat de colindatul în ceată bărbătească și care are loc în prima zi de Crăciun este așa-zisa „Bătaia ritualică”, organizată de cetele de flăcăi în frunte cu Moșul (Ceata Moșului). Acest obicei s-a păstrat foarte bine în satul Cartal, Reni. Cetele se adună în centrul localității și se bat cu toiagul din papură împletit, iar cel ce câștigă, adică doboară Moșul din ceata adversă, este stăpânul horei de Crăciun, organizează veselie pentru toți sătenii.

Vălăretul. Puțin s-a scris și s-a vorbit despre acest obicei legat de colindatul de Crăciun. Obiceiul Vălăretul sau Vălăret este specific Sudului Basarabiei și Munteniei, spune folcloristul Vasluian Dan Răvaru, provenit de la val, mască, element al Vălăretului, val de apă⁵. Obiceiul se practică atât de Crăciun, Anul Nou, cât și de Paști. Alaiul este compus din 10-15 flăcăi însoțiți de muzică, purtând în mână un mieluș sau un cocoș, merg din casă în casă, în special la case cu fete mari, este jucată fata în curte (obor), astfel este invitată la horă, la leagăn de Crăciun, de Anul Nou sau de Paști. Gospodarul răsplătește Vălăretul cu colaci, vin, bani, de Paști cu ouă roșii. Există în partea locului și o melodie numită „Vălăret”⁶.

În concluzie, menționăm că suntem la răspântia timpului când putem pierde aceste imnuri frumoase ale copilăriei noastre, ale părinților și bunicilor noștri. De aceea aveam o datorie sfântă să contribuim întru păstrarea și transmiterea lor generațiilor următoare, pentru a reconstitui substraturile muzicale vechi, modul de viață și gândire curată a strămoșilor noștri. Și, pe cât e posibil, să contribuim cu experiența proprie la revigorarea vieții culturale a satelor noastre.

⁴ Inf. Ana Căpățână, n. 1937, s. Slobozia Mare, Cahul.

⁵ Nicolae Băieșu. *Tradițiile și folclorul obiceiurilor de iarnă*, vol. I. Chișinău, 2008, pp. 783-784.

⁶ Inf. Ileana Enciu, n. 1931, s. Câșlița-Prut, Cahul.